

ΕΡΩΣ EN ΓΑΜΩΙ,

Ίστορικὴ Μελέτη

υ.π.θ

Γυιζώτου.

(Συνέχεια, ὅρα Φυλ. ΙΖ΄.)

Ἐκ τῶν φαινομένων κρίνοντας, δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ λαδὺ Ῥώσσελ διήγαγε τὰς ἡμέρας αὐτῆς στενωδῶς περιορισμένη ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ ιδιωτικοῦ βίου, ἐν ταῖς γλυκείαις ἅμα καὶ σκληραῖς αὐτῆς ἀναμνήσεσι, τοὺς εὐσεβεῖς αὐτῆς λογισμοὺς ἔχουσα ἐν νῷ, τὰ καθήκοντα καὶ τὰς οἰκιακὰς μερίμνας. Καὶ ὅμως τὰ πράγματα δὲν ἔχει οὕτω. Δὲν εἶχεν ἐκ φύσεως πνεῦμα ποικίλον καὶ γόνιμον, οὐδ' ἐκουσίαν ῥοπὴν πρὸς τὸ ζητεῖν καὶ πορίζεσθαι πανταχόθεν ἀφορμὰς ἐνεργείας καὶ περιεργείας. Ἄν περιορίζετο αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἐν συνήθει τινι βίῳ, ἤθελεν ἴσως ἀποξενωθῇ ὅλως τῶν μεγάλων γεγονότων τῆς ἐποχῆς αὐτῆς· ἀλλὰ μετέσχε πάντων τούτων, ἐπομένη τῷ ἑαυτῆς συζύγῳ, ἐκ συμπαθείας καὶ μετὰ πνεύματος ἱκανοῦ νὰ ἐνοήσῃ καὶ ν' ἀπολαύσῃ παντὸς ὅ,τι μέγα ἦτον ἐν αὐτοῖς. Διετέλεσεν ὅθεν πιστὴ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ λόρδου Ῥώσσελ, ὡς διετέλεσε καὶ εἰς τὴν τούτου μνήμην, σταθερῶς ἐν τῇ μοναξίᾳ τῆς καταγινομένη περὶ τὰ αὐτὰ ζητήματα, περὶ τὰς αὐτὰς ἀρχὰς πολιτικῆς τε καὶ ὀρησκαυτικῆς ἐλευθερίας, αἵτινες, ἂν ἐκεῖνος ἔζη ἔτι, ἤθελον ἦσθε ἀντικείμενα κοινῆς συζητήσεως καὶ οἰκιακῆς συνομιλίας. Ἡ κατάργησις τοῦ νόμου τῆς Νάντης ἐνεποίησεν αὐτῇ οὐ μόνον ζωηρὰν συμπάθειαν ὑπὲρ τῶν ἐξορίστων διαμαρτυρομένων, ἀλλὰ καὶ ἐνέπνευσε σκέψεις ἠθικὰς πάντῃ ἀρχαιτύπους καὶ βαθείας. «Ἐχετε δίκαιον, ἔγραφε τότε τῷ δόκτορι Φίτς-Ουίλλιαμ· θέλω παραβάλλει τὴν τύχην μου πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν καὶ θέλω ἀρχίσει ἐκ τοῦ βασιλέως ἐκείνου, ὅστις πιστεύει ἑαυτὸν ἐγγίσαντα τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας, τοῦ βασιλέως τῶν καταδικωμένων τούτων δυστυχῶν Γάλλων, αὐτοῦ τοῦ κατ' οὐσίαν δυστυχεστέρου τῶν ὅσων αὐτὸς σῦτος καταδιώκει, διότι διὰ τοιούτων πράξεων ἀτιμᾶζει τὴν ἀξιοπρέπειάν του. Ἄν ἡ θεὰ Πρόνοια, ἀγνοῶ ἐν τίσιν ἀδελ-

λοις αὐτῆς βουλή, ἐπιτρέπει αὐτῷ νὰ ποτίῃ τοτούτους δυστυχεῖς ἀνθρώπους ποτήριον οὕτω πικρὸν, ἀναμφιβόλως παρασκευάζει αὐτῷ τρομερωτέραν ταύτης πικρίαν. "Όταν τὸ ἥμισυ ἴσως τοῦ κόσμου ἀγνοῇ τὸν Θεὸν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν λάμπιν τῆς ἀρετῆς, ἢν οὗτος μᾶς διδάσκει, ποῖα τίς ἐσται ἡ εἰμαρμένη βασιλείας οὕτω μεγάλου, βασιλείας ἀξιούντος ἐτι πλείονα, ὅταν οὗτος μεταχειρίζεται λυσσωδῶς τὸ κράτος αὐτοῦ πρὸς καταστροφὴν ἐνὸς λαοῦ, ἀναγνωρίζοντος τὸ Εὐαγγέλιον ὡς πίστιν καὶ νόμον ! »

Ἀλλὰ τὴν προσοχὴν εἶχε πρὸ πάντων τεταμένην εἰς τὰ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς πατρίδι συμβαίνοντα· ἡ δίκη καὶ ὁ θάνατος τοῦ Ἀλγερνὸν Σίδνεϋ (Algernon Sidney), ἡ εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασις Ἰακώβου τοῦ β'. ὁ αὐτῶν δεσποτισμὸς αὐτοῦ, ἡ στάσις τοῦ Μορμουὺ καὶ αἱ κατὰ τῶν ὁμοφρονούντων αὐτῇ αὐστηρὰι καταδρομαὶ ἀνεκαίνισαν τὰς σκληροτέρας τῆς ψυχῆς τῆς ἀναμνήσεις. Πολλάκις ἐκ τῶν συμφορῶν τούτων ἠρύετο ἀπροσδόκητον παραμυθίαν : » Τὰ καθεκαστην συμβαίνοντα, ἔγραφε, μὲ κινεῖσι πολλάκις ἀλόγως τε καὶ ἀνοήτως εἰς δάκρυα λύπης, ἀντὶ, ὡς ὠφελον, νὰ χύνω δάκρυα χαρᾶς, ἀναλογιζομένη ὅτι ἡ φίλτατος σύζυγός μου μετέβη εἰς τὴν μακαρίαν ὄχθην τῆς αἰωνιότητος. Ἄν ἔξῃ, ἡ καρδίᾳ αὐτοῦ μυριάκις ἤθελε κατασπαραχθῇ, ἀφ' ἧς ἡμέρας μᾶς ἐγκατέλιπεν· ἥδη διάγει ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀσφαλείᾳ καὶ τούτου ἕνεκα ὠφελον νὰ εὐφραίνωμαι ἐγὼ, ἥτις, ἔνευ αὐτοῦ, οὔτε ἡσυχίαν, οὔτε ἀσφάλειαν εὐρίσκω. Ἀλλ' αἱ ὁρμαὶ αὐταὶ εὐσεβοῦς ψυχῆς δὲν καθησυχάζουσιν ἐπὶ πολὺ μήτε τὰς ἀληθεῖς ἀνταρξίας, μήτε τὰς ἀληθεῖς πικρίας καὶ ἡ λαδὺ Ῥώσσελ, σπουδαίως ἐρευνῶσα τὸ λυπηρὸν θέαμα, ὅπερ παρίστα ἡ ὁσημέρῃ αὐξοῦσα οἰκτρὰ πολιτικὴ τε καὶ θρησκευτικὴ τῆς Ἀγγλίας κατάστασις, ἐλυπεῖτο καὶ ἐθροβεῖτο ἐπὶ μᾶλλον διὰ τὰ τέκνα τῆς, διὰ τὴν πατρίδα καὶ διὰ τὴν τύχην τῶν ἀρχῶν, ὅπερ ὧν ἔπεσεν ὁ λόρδος Ῥώσσελ.

Θ.

Ἡ ἀποστασία τοῦ 1688 ἀπέσπασε τὴν λαδὺ Ῥώσσελ τῆς ἀγωνιώδους καὶ μονοκόνου ταύτης θέσεως. Μετὰ πενταετὴ χρεῖαν βαρυνενθῇ καὶ πλήρη ἀτυχιῶν, αἰφνης ἡ λαδὺ Ῥώσσελ εὐρέθη θριαμβεύουσα, καὶ τοι ἔφερε τὸ ἄλθος τῆς θλίψεώς της ἔτι.

Διέτριβεν ἐν Οὐνοβούρῳ καθ' ὅλον τὸ δέμηνον διάστημα, τὸ διελθὲν μεταξὺ τῆς εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀποβάσεως τοῦ πρίγκηπος τῆς Ὁράννης καὶ τῆς ὀριστικῆς φυγῆς τοῦ βασιλέως Ἰακώβου. Καὶ τοι μακρὰν τοῦ Λονδίνου καὶ τῶν συμβαινόντων καὶ τῶν θορύβων, καὶ τοι μόνῃ μετὰ τοῦ πενθεροῦ καὶ τῶν τέκνων αὐτῆς διήγαγε τὰς ἡμέρας, εἶχεν ὅμως ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τῶν τρεχόντων καὶ παρετήρει τὸν βῆθιν τῶν πραγμάτων μετὰ ζέσεως ῥυ-

θλιζομένης διὰ φρονήσεως συνειδυίας τὴν ἀσταςίαν τῶν μεγάλων ἐπιχειρημάτων, καὶ ψυχῆς εὐσεβοῦς ἀφιερύσης τὴν τε πατρίδα καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς τῷ Ὑψίστῳ. Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τῆς συμπεριλαμβάνεται ὅτι ἀνεγίνωσκεν ἐπισταμένως τὰς ἐφημερίδας, τὰ ἐκατέρωθεν δημοσιευόμενα ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ ὅτι συνεχῶς ἐμάνθανε τὰς λεπτομερείας τῶν κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὴν αὐλὴν γιγνομένων. Σπεύδουσα νὰ μάθῃ τι πλεόν, ὥς ἔμαθεν ὅτι ὁ πρίγκιψ τῆς Ὁράνζης καὶ σὺν τούτῳ ὁ δόκτωρ Βυρνέτ ἀφίκοντο εἰς Σαλιςβουρίαν (Salisbury), ἔγραψε δι' ἐπίτηδες ἀπεσταλμένου τῷ τελευταίῳ τὰ ἑξῆς: «Ὁ κομιστὴς τῆς παρούσης ἀπέρχεται τοῦ Οὐοδούρν μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ Σᾶς φέρῃ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην καὶ διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ, ὥς ἐλπίζω, κομίζων εἰδήσεις καλὰς, οἷας εὐχονται ὅλοι οἱ ἀγαθοὶ πολῖται. Ἡ περιέργειά μας, πιθανόν, θέλει φανῇ ὑπερβάλλουσα, ἀλλ' εἶναι ἀναπόφευκτος πρὸς ἐκανοποίησιν τῆς δὲν ζητῶ πλείους τῶν ἐξ γραμμῶν, διότι ἐπιθυμῶ νὰ ἴδω τι γεγραμμένον ἰδίᾳ ὑμῶν χειρὶ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ ἐδάφους, οὐχὶ δὲ μόνον τὰ πονήματα τοῦ νοῦς Σας, διὰ τοῦ τύπου ἐκδοδομένα...»

Ὅταν ἡ μεταπολίτευσις ἤγγισε τὸ τέλος, μετέβη μετὰ τοῦ κόμητος δὲ Βεδφόρν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας εἰς Λονδίνον καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἴσως ὁ Βασιλεὺς Ἰάκωβος, ζητήσας τὴν ὑποστήριξιν τοῦ λόρδου δὲ Βεδφόρν, ἤκουσε τὴν λακωνικὴν ταύτην ἀπάντησιν «: Μεγαλειότατε, εἶχον ἰδὼν ὅστις ἐδύνάτο σήμερον νὰ ᾔναι τὸ στήριγμα τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος». Οὕτω; ἡ λαδὺ Ῥώσσελ εἶδεν ἐκ τοῦ σύγγγυς πάντα τὰ συντελέσαντα εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου ὀριστικὴν ἀνάβασιν τοῦ Γουλιέλμου Γ'. «Οἱ μᾶλλον προβεβηκότες καὶ πλείστας ἰδόντες μεταβολὰς, ἐπέστελλε τῷ δόκτωρι Φίτς-Ουΐλλιαμ, δυσκάλως πιστεύουσιν ὅτι ταῦτα πάντα δὲν εἶναι ὄνειρον. Καὶ ὅμως εἶναι πράγματα καὶ ἡ θεία αὐτῇ χάρις εἶναι οὕτω θαυμασιὰ, ὥστε ἡ καρδία μας, ἔνθα τούτου, ὥρελε νὰ διαλυθῇ εἰς ὑποκλίσεις καὶ εἰς δεήσεις πρὸς ἐκεῖνον ὅστις κατ' ἀρέσκειαν ἀπονέμει τὰς μεγάλας ταύτας τῆς Προνοίας του δωρεάς...» Εἰ καὶ μὴ διατηρήσασα σχέσιν τινὰ πρὸς τὸν πρίγκηπα τῆς Ὁράνζης, δὲν ἦτον ὅμως καὶ πάντι ἀγνωστος αὐτῷ, οὐδ' ἦτον ἀδιάφορος ὁ μὲν πρὸς τὸν δὲ, διότι ὁ Γουλιέλμος ἐγίνωσκε καλῶς ὅποιαν ἀξίαν εἶχεν ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ ὄνομα τοῦ λόρδου Ῥώσσελ καὶ ὅποιος ὑπολήψεως ἀπῆλauen ἡ τούτου χήρα, ὥστε ἐκ πρώτης ἀρχῆς νὰ μὴ φροντίσῃ περὶ ταύτης. Ὅταν τῷ 1687 ἐπεμψεν εἰς Λονδίνον τὸν πρεσβευτὴν αὐτοῦ Δυκένουελδ (Dykenveld) ἐπέταξεν αὐτῷ νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν λαδὺ Ῥώσσελ καὶ ἐπ' ὀνόματί του νὰ δηλώσῃ αὐτῇ τὸ σέβας τὸ ὑπαῖον ἔτρεφε, καὶ κατὰ πόσόν ἐμερίμνα δι' αὐτήν. Παρατίθημι αὐτολεξεῖ τὰ περὶ τῆς ἐπισκέψεως ταύτης, λαμβάνων ἐκ περιγραφῆς γεγραμμένης τῇ 24 Μαρτίου 1687, ἰδίᾳ χειρὶ τῆς λαδὺ Ῥώσσελ.

» Μ' ἐπεσεκέσθη, γράφει, ὁ Κ. Δυκένουελδ, πρεσβευτὴς Ὀλλανδός· μ' ἐλάλησε γαλλιστί· ἦλθεν ἐκφράζων μοι τὰ συλλυπητήρια τοῦ πρίγκηπος καὶ τῆς πρίγκηπέσσης τῆς Ὁράνζης ἐπὶ τῇ σκληρᾷ μου συμφορᾷ. Ἐλυπήθησαν καὶ λυποῦνται ἔτι ἐπὶ ταύτῃ, καὶ ἀναγνωρίζουσιν ὅτι ἡ ζημία μου ἦν οὕτω μεγάλη, ὥστε ἡ θλίψις μου νὰ μὴ ἐπιδέχεται ἐλαττώσεως· σέβονται καὶ ἐμὲ, καὶ τὴν πατρικὴν μου, καὶ τὴν τοῦ συζύγου μου οἰκαγένειαν μεγάλως, καὶ προθύμως, ἄμ' ὡς ἔλθῃ ἡ περίστασις, θέλουν ἀποδείξει τοῦτο ἐμπράκτως· ἀληθῶς δὲ θέλουσιν εὐχαριστηθῇ ἂν δύναμαι νὰ εὕρω παραμυθίαν τινα, ἀκούουσα τούτων διαβεβαιούντων μοι, ὅτι, καθόσον ἐξαρκᾶται ἐξ αὐτῶν, προθύμως θέλουσι μοι παραχωρήσει πᾶν ὅ,τι ἂν ζητήσω αὐτοῖς. Περὶ τοῦ υἱοῦ μου πρὸ πάντων πᾶσα ἐπιθυμία μου θέλει ἐκπληρωθῇ παρ' αὐτῶν ὅσον οἶόν τε πληρέστερον. Ὁ Κ. Δυκένουελδ μοι προσέθηκεν ὅτι ἐλάλει οὕτως οὐχὶ ὡς ἀπλοῦς ἰδιώτης, ἀλλ' ὡς λειτουργὸς δημόσιος. Τότε μετ' εὐφροσύνης τὸν ἤκουσα πραγματευόμενον διὰ μακρῶν περὶ τῆς ὑψηλῆς ἰδέας, τὴν ὁποίαν πάντοτε ὁ πρίγκηψ εἶχε καὶ διατελεῖ ἔχων εἰσέτι περὶ τοῦ ἀξιολόγου συζύγου καὶ κυρίου μου· ἡ ὑψηλότης του οὐδέποτε κατέκρινε τοὺς σκοπούς του, οὐδὲ κατ' αὐτὴν ἔτι τῆς δυστυχίας του τὴν ὥραν, καὶ ἐθρήνησας τὸν θάνατόν του ὡς φρικτὴν πληγὴν κατὰ τοῦ πολυτιμοτέρου συμφέροντος τῆς Ἀγγλίας, τῆς τῶν διαμαρτυρομένων θρησκείας. Ὁ Κ. Δυκένουελδ ἤκουσε πολλάκις τοῦ πρίγκηπος ὁμιλοῦντος περὶ τοῦ κυρίου μου μετὰ πάσης ὅσης τῆς τιμῆς· προσέθηκε δὲ (ῥητῶς διαδηλῶν μοι ὅτι ταῦτα δὲν ἔλεγεν ἀπλῶς ἵνα μοὶ φανῇ ἀρεστός), ὅτι ἐνταῦθα ἐπίσης παρετήρησεν ἀποδιδομένην δικαιοσύνην εἰς τὴν μνήμην τοῦ συζύγου μου καὶ οὕτω μάλιστα πανδημῶς, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ μὴ ἔχοντες εὐνοϊκῶς, εἴτε πρὸς τοῦτον, εἴτε πρὸς τὰς πράξεις του, σέβονται μεγάλως τὸ ὄνομά του καὶ συμφωνοῦσι λέγοντες ὅτι καθ' ὅσον ἀφορᾷ ἀκεραιότητα, τιμὴν, γενναιοψυχίαν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα οὐδεὶς ἄλλος ἐδύνατο νὰ παραβληθῇ αὐτῷ, καὶ μάλιστα μεταξὺ τῶν συγγενῶν του, ὅταν πρὸς τὰ λοιπὰ προτερήματά του ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ ἐντελής εὐσέβειά του. Ὁ Κ. Δυκένουελδ ἐμνημόνευσεν ἰδιαίτερον τινὸς γεγονότος, ὑπερ ἀποδεικνύει κατὰ ποσὸν ἐθεώρουν δεινὸν τὸν θάνατόν του καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ του. Ἐδείπνει παρὰ τῷ Κ. Σκέλτων (Skelton), προσέδρῳ τότε τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας ἐν Ὀλλανδίᾳ, καθ' ἣν στιγμὴν ἠγγέλθησαν εἰς Λαχάιν (La Haye) τὰ δεινὰ τῶν πολυδακρύων ἐκεῖνων ἡμερῶν, καὶ ἡ ἀφάγησις ἐγένετο μετὰ τῆς εἰς τοιοῦτον οἶκον προσηκούσης προσοχῆς· ὁ Κ. Σκέλτων ἐσιώπησε, γινομένου λόγου περὶ τοῦ λόρδου Αἰσεξ· ἀλλ' ἀκούσας τοῦ ὀνόματος τοῦ μυλόρδου Ρῶσσελ—«Ὁ βασιλεὺς, εἶπεν, ἀφῆρσε τὴν ζωὴν ἐνὸς ἀνθρώπου, ἀλλ' ὡς ἐκ τούτου » ἀπώλεσε χιλίους ἢ καὶ χιλιάδας ἱσως ἀνθρώπων». —δὲν ἐπαναλέγω ταῦτα,

προσέθηκεν ὁ Κ. Δουκένουελδ, εἰμὴ καθάσον ἐρρέθησαν ὑφ' ἐνός, ὑπάρχοντος τοῦ βασιλέως, τοῦ Κ. Σκέλτων.»

Ὁ Γουλιέλμος, ἀνταγωνιστὴς Βασιλεὺς, δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκπληρώτῃ λαμπρῶς ὅσα, πρὸ δύο περιποῦ ἐνιαυτῶν, ὁ ὑπουργὸς αὐτοῦ, ἐπ' ὀνόματί του, ὑπεσχέθη τῇ λαδὺ Ῥώσσελ. Τῇ 13 Φεβρουαρίου 1689, ὁ βασιλεὺς Γουλιέλμος καὶ Μαρία ἡ βασίλισσα, ἀφ' οὗ προηγουμένως τὴν πρῶτην ἐδέχθησαν τὸ στέμμα, ὅπερ ἀπένευμεν αὐτοῖς τὸ Κοινοβούλιον, τὴν ἐσπέραν ἐδέχοντο πρῶτον ἤδη ἐπισήμους ἐπισκέψεις ἐκ τοῖς βασιλείοις Οὐίτεχαλλ (Whitehall). Ἡ λαδὺ Ῥώσσελ δὲν παρευρίσκετο. Ἐξῆν πάσης κοσμικῆς πομπῆς καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ὑπὲρ τοῦ θριάμβου τῶν ἀρχῶν τῆς γιγνομένων, δὲν ἀπεμακρύνετο τοῦ οἴκου τῆς, οὐδὲ τὸ πένθος τῆς ἐλπομένης· ἀλλ' ἡ θυγάτης αὐτῆς λαδὺ Καθενδισχ παρέστη μετὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς, κομήσσης τοῦ Καθενδισχ, εἰς τὴν αὐλήν. « Ἠσπάσθην τὴν χεῖρα τῆς βασίλισσης καὶ τοῦ βασιλέως, ἔγραψε τῇ ἐπαύριον τῇ ἐξοδέλφῃ αὐτῆς μὲς Ἰωάννα Ἄλλιγκτων· ἔξω τῶν ἀνακτόρων ὑπῆρχε πλῆθος πυροτεχνημάτων καὶ πᾶσαι αἱ οἰκαίαι ἦσαν ἐν φωτοχυσίᾳ, ὅπερ ἀπετέλει θαυμάσιον θέαμα. Λέγεται ὅτι ὁ βασιλεὺς καταγίνεται ἀνευδύτως εἰς τὰς ὑποθέσεις καὶ θαυμάζουσιν αὐτὸν διὰ τὴν περὶ τὴν τακτοποίησιν παντὸς πράγματος φρόνησίν του. Εἶναι μικρόσωμος ἄνθρωπος καὶ κατὰ πρώτην ὄψιν φαίνεται χυδαῖος, ἀλλὰ, μετὰ προσοχῆς παρατηρούμενος, ἐλέγχει χαρακτηρηστικὰ ἀνδρὸς, γέροντος σταθερᾶς φρονήσεως καὶ ἀγαθότητος. Ἡ βασίλισσα ἐν συνόλῳ εἶναι ἀληθῶς ὠραία, ἔχει εὐάρεστον τὴν ὄψιν, τὸ ἀνάστημα δὲ καὶ τὰς κινήσεις πλήρεις κομψότητος. Εἶναι ὑψηλὴ, οὐχὶ ὅμως ὡς ἡ τελευταία Βασίλισσά μας· ὡ δύνασαι νὰ συμπεράνῃς, ἡ αἰθουσά τῆς ἐπλήθει. »

Μετὰ τὰς βασιλικὰς φιλοφρονήσεις, ἦλθον αἱ βασιλικαὶ πράξεις. Νόμος, ψηφισθεὶς ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου, κατέλυσε τὴν καταδίκην τοῦ λόρδου Ῥώσσελ, χαρακτηρίσας αὐτὴν ὡς ἔγκλημα. Ἐν τινι τῶν προταθέντων ἄρθρων ἐφέρετο ὅτι « ὁ νόμος ἐγένετο κατ' αἵτησιν τοῦ κόμητος δὲ Βεδφόρδ, καὶ τῆς λαδὺ Ῥώσσελ. » Ὁ Σίρ Θωμᾶς Κλάρκης ἐζήτησε νὰ ἐξοβελισθῶσι αἱ λέξεις αὗται, εἰπὼν : « ἡ δικαιοσύνη τοῦ ἔθνους εἶναι ἀνωτέρα πάσης ἀτομικῆς ἀξιώσεως· ὁ νόμος οὗτος δὲν ψηφίζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ διότι τὸ συμφέρον τῆς Ἀγγλίας ὅλης οὕτως ἀπαιτεῖ. » Τοῦτο ἦτον ἡ δευτέρα πράξις, τὴν ὁποίαν ὁ Γουλιέλμος ὑπέγραψεν ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεώς του. Μετὰ τινὰ καιρὸν καὶ ἕνα δηλώσῃ τὴν εὐνοίαν του πρὸς τὰς δύο ταύτας οἰκογενείας, τὰς διὰ συγγενικῶν δεσμῶν καὶ διὰ πολιτικῶν αἰσθημάτων συνηγμένας, ἀπένευμε τῷ τε κόμητι δὲ Βεδφόρδ καὶ τῷ δὲ Δεβονσχίρ τὸν τίτλον δουκὸς, προσθεὶς εἰς τὸ δίπλωμα τοῦ δουκὸς δὲ Βεδφόρδ τὰ ἑξῆς : « Πρὸς τὰ αἴτια, τὰ καλέσαντα τὴν χάριν ταύτην, καταλογιστέον πρὸ πάντων

τούτο ὁ κόμης δὲ Βεδφὸρντ ὑπῆρξε πατὴρ τοῦ λόρδου Ρῶσσελ, τοῦ σεμνύματος τῆς ἐποχῆς ταύτης. Τοιοῦτου ἀνδρὸς τὰς σπανίας ἀρετὰς δὲν ἤρκει μόνον ἡ ἱστορία νὰ διαβιβάσῃ τοῖς μεταγενεστέροις· ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα θέλουσι νὰ τὰς ἐγγράψωσιν ἐν τῷ παρόντι, ἵνα μένωσιν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ὡς μνημεῖον ἀφιερωμένον τῇ τελείᾳ ἀρετῇ, ἧς ἡ μνήμη δέον νὰ ἐπιζῇ, ἐν ὅσῳ οἱ ἄνθρωποι τηροῦσι σεβασμὸν τινα πρὸς τὴν τῶν ἡθῶν ἀγνότητα, πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς, τὸν ὑπὲρ πατρίδος σταθερὸν καὶ ἕως θανάτου ἀκαταμάχτητον ἔρωτα.»

Ἀθροαὶ ἐπῆλθον τῇ λαδὺ Ῥῶσσελ αἱ οἰκιακαὶ εὐφροσύναι καὶ αἱ πολιτικαὶ τιμαὶ καὶ ἐπανορθώσεις· ἔδωκεν εἰς γάμον τὴν δευτερότοκον αὐτῆς θυγατέρα Αἰκατερίνην τῷ λόρδῳ Ῥοὺς (Roos), προτοτόκῳ υἱῷ τοῦ δουκὸς Ῥουτλάνδ καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς λόρδον Ταβιστόκ, δεκαπενταετῇ τὴν ἡλικίαν, ἐνόμφευσε μετὰ τῆς μῆς Οὐλάνδ, πλουσίας κληρονόμου τοῦ κόμητος δὲ Σούρρεϋ. Δι' ἀμφοτέρας ὅμως τὰ συνοικέσια ταῦτα δὲν ἀπεφάσισεν ἐσπευσμένως, οὐδ' ἐζήτησε μόνον τὴν κοινωνικὴν τάξιν καὶ τὰ πλούτη, μάλιστα, ἀκριβολογούσα ἐπὶ τινος διαζυγίου, συμβάντος ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ δουκὸς Ῥουτλάνδ, ἐδίστασεν ἐπὶ τινα καιρὸν πρὶν ἢ δώσῃ αὐτοῖς τὴν θυγατέρα τῆς, καὶ διὰ τὸν υἱὸν τῆς ἀπέκρουσε συνοικέσιον πολὺ πλουσιώτερον τοῦ συναφθέντος. Ἡ λαμπρότης τῶν ἐπιγαμιῶν τούτων καὶ τὰ οἰκογενειακὰ ταῦτα εὐτυχήματα ἐπέτεινον αὐτῇ τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ, ἀλλ' ἄνευ ἐκπλήξεως ἢ φθόνου, καθότι τὸ δημόσιον διαρρήδην ὡμολόγει τὴν συμπάθειάν του ὑπὲρ τῆς ἐκ Θεοῦ τε καὶ ἀνθρώπων ἀπονεμομένης δικαιοσύνης ταύτης τῇ πενθούσῃ ἀρετῇ, καὶ οἱ συγγενεῖς, οἱ φίλοι τοῦ Ῥῶσσελ, τῶν Κάθενδισχ καὶ τῶν Βριοθέσλεϋ εὐηρεστοῦντο ἀναφέροντες τῇ λαδὺ Ῥῶσσελ, μοναζούσῃ ἐν Σούθαμπτων Χάους, τὰς πανηγύρεις καὶ ἐορτάς, ὧν διετέλει ἀμέτοχος. Τὴν θυγατέρα αὐτῆς Αἰκατερίνην, μετὰ τὸν γάμον, ὁ σύζυγος Ῥοὺς μετέφερεν εἰς Βέλθοαρ, φρούριον τοῦ πενθεροῦ αὐτῆς δουκὸς δὲ Ῥουτλάνδ· κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ὁ αὐτὸς εὐπατρίδης, διὰ τοῦ ὑποίου, πρὸ δέκα ἐτῶν, ὁ λόρδος Κάθενδισχ ἐμήνυσε τῷ λόρδῳ Ῥῶσσελ, καθεργμένῳ, νὰ δραπετεύσῃ καὶ ἀντ' αὐτοῦ νὰ μείνῃ ἐκεῖνος δεσμώτης, ὁ σὺρ Ἰάκωβος Φόρβης, ἔγραψε τῇ λαδὺ Ῥῶσσελ: «Θέλω, Μυλαδὺ, νὰ Σῆς δώσω πληροφορίας τινὰς περὶ τῆς ὁδοιπορίας τοῦ λόρδου καὶ τῆς λαδὺ Ῥοὺς καὶ περὶ τῆς ὑποδοχῆς αὐτῶν ἐν Βελθοάρ, ἥτις ὡμοίαζε μᾶλλον πομπῇ Βασιλείας καὶ Βασιλίσσης, διὰ τοῦ βασιλείου τῶν διερχομένων, ἢ ὁδοιπορίᾳ δύο νεογάμων, ἀπερχομένων πρὸς τὸν πατέρα των. Κατὰ τὴν εἰσοδὸν των εἰς Λεῖσσεστερχιρ, ὑπεδέξαντο αὐτοὺς ὁ δήμαρχος καὶ ὅλοι οἱ εὐπατρίδαι τῆς κομητείας, ἐλθόντες εἰς Ἀρβοροῦγ ἵνα προσφέρωσι τῇ νεονύμφῃ τὰς ὑποκλίσεις των. Τῇ ἐπαύριον συνώδευσεν αὐτὴν μέχρι· ἐδῶ οἱ τε εὐπατρίδαι αὐτοῖς

καὶ πλήθος ἀναρίθμητον θεατῶν, συνδρακμόντων πανταχόθεν ἵνα συγχα-
ρῶσιν αὐτὴν διὰ θορυβωδῶν ἐπευφημήσεων. Ὡς δ' ἐπλησιάζαμεν εἰς Βελ-
βοᾶρ, ἡ συνοδεία ἡμῶν ἠΐξητε, καθότι ἴδωμεν πλήθος ἀμαζῶν ἐρχομένων,
δημαρχικούς παρέδρους, πλήθος σωματείων, ἐκκλησιαστικούς, οἵτινες προσή-
νεγκαν τοῖς νεονύμφοις στίχους ὑπὲρ τοῦ εὐτοχοῦς αὐτῶν γάμου. Φθάντες
δ' εἰς Βελβοᾶρ, πρὸ τῶν πυλῶν, εὗρομεν τεσσαράκοντα ὁκτὼ μουσικούς μετὰ
σαλπίγγων καὶ χορδῶν, εἰκοσιτέσσαρας κυρίας καὶ ἰσαριθμούς κληρικούς,
οἵτινες ἐν παρατάξει ἀπῆλθον εἰς τὰ μέγαρα, ὅπου ἐγένετο ἡ συνήθης τε-
λετὴ τῶν δεξιῶσεων καὶ τῶν συγχαρητηρίων. Μετέπειτα, ἑωσοῦ ἔλθῃ ἡ
τοῦ δεῖπνου ὥρα, περιῆλθον τὸ φρούριον καὶ παραυρέθησαν εἰς τὴν παρα-
σκευὴν μεγίστης ποσότητος ὀξυγάλακτος μετὰ Ξηρείου οἴνου (Xéres) πρὸς
χρῆσιν τῶν ἐπισκέψεων. Παρόμοιόν τι μέχρι τοῦδε δὲν εἶδον! Μετὰ τὸ δεῖ-
πνον, ὅπερ ἦν μεγαλοπρεπέστατον, οἱ συνδαιτημόνες πάντες, τῶν νεονύμ-
φων προηγουμένων, μετέβησαν κατὰ ζυγούς εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν,
ὅπου ἡ σκηνὴ ἠνοίχθη, ἐφάνη τὸ μέγα δοχεῖον καὶ ἤρχισαν αἱ προπύσεις.
Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἔπιον εἰς κοχλιάρια, μετὰ ταῦτα εἰς ἀργυρᾶ ποτήρια,
καὶ μ' ὅλον ὅτι αἱ προπύσεις ὑπῆρχαν πολυάριθμοι καὶ παντοῖαι, τὸ ἐν τῷ
δοχεῖῳ ὥραϊον ποτὸν, μετὰ μίαν ὥραν θερμῆς καὶ ζωηρᾶς διαχύσεως, ἦτον
ὡς ἐξ ἀρχῆς, δὲν ἡλαττώθη δηλαδὴ οὐδὲ καθ' ἓνα δάκτυλον. Ἡ λαδὺ 'Ρού-
τλανδ ἐκάλεσε τότε ἀνεξαίρετως πάντας τοὺς τοῦ οἴκου καὶ πάντες, γο-
νυπετεῖς, προσέπιον εἰς ὑγείαν τῶν νεονύμφων μεγάλας φιάλας πλήρεις. Ἡ
εὐωχία διήρκεσε μέχρι μεσονυκτίου. »

Ἐν τῷ χρόνῳ τῇ ἐκοινοποιοῦντο τὰ κατὰ τὰς ἀριστοκρατικὰς καὶ δη-
μώδεις αὐτῆς ἐορτάς, ἡ λαδὺ 'Ρώσσελ ἀφ' ἐτέρου ἐλάμβανεν ἐκ τῶν
εὐσεβῶν αὐτῆς φίλων συγχαρητηρίους ἐπιστολάς, αἵτινες συνῆδον μᾶλλον
πρὸς τὰς διαθέσεις τῆς ψυχῆς της. « Διήλθετε διὰ ποικίλων τοῦ βίου
περιπετειῶν, ἔγραφεν αὐτῇ ὁ Βυρνέτ, ἐπίσκοπος προχειρισθεὶς τῆς Σαλυ-
σβουρίας ὁ Θεὸς σοὶ ἐπεφύλαξε τὰς καλλιτέρας εἰς τέλος. Ἀνύψωσεν οὐ-
τος αὐτὴς τὸν οἶκόν σας. Δις τῆς ἡμέρας εὐχομαι πρὸς τὸν Ἰψιστον
ὅπως ἡ οἰκογένεια Ἰμῶν, ἥτις, ἐκ τριῶν κλάδων ἤδη συγκεϊμένη, εἶναι
ἡ μεγαλειτέρα τῶν ἡμερῶν μας, καταστῇ ἀξία τῶν τοσούτων θείων δω-
ρεῶν διὰ παραδειγματικῆς ἀγιοπύνης, ὑμεῖς δὲ καὶ τὰ τέκνα Ἰμῶν εἰητέ
ἀείπατε οἱ ἀνωθεν εὐλογημένοι τῶν συγχρόνων καὶ τοῦ ἔθνους μας. »

Εἶχε μόλις νυμφεύσει τὸν ἐκυτῆς υἱόν, ὅταν ἦλθον προτείνοντες αὐτῇ
περὶ τούτου προτάσεις ὅσον οἷόν τε μοναδικὰς καὶ κολακευτικάς. Προητοι-
μάζοντο νέαι γενικαὶ βουλευτικαὶ ἐκλογαί, καὶ ὁ δούξ τοῦ Σχρεουσενρὺ, μέγας
ἀρχιεπίσκοπος τοῦ στέμματος, καὶ ὁ λόρδος Σώμερς, σφραγιστοφύλαξ, παρε-
κάλεσαν τὴν λαδὺ 'Ρώσσελ νὰ στέρξῃ ὥστε ὁ υἱὸς αὐτῆς, καίτοι ἀνῆλξεν ἵνα

τότε δεκαπενταετής μόνον), νὰ παρουσιασθῇ ὡς ὑποψήφιος εἰς τὰς ἐκλογὰς τῆς κομητείας Μίδλεσεξ: α Ἰπέβαλα εἰς τὴν εὐγενεῖαν των, τῇ ἔγραφεν ὁ σὶρ Ἰάκωβος Φόρβης κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην, πάσας ὕσας ἀντιβρῆσαι ὑμεῖς τε καὶ ὁ δοῦξ τοῦ Βεδφορνδ δύνανθαι νὰ ἐπιφέρητε· ἐπέμεινον ὁμῶς φρονούντες ὅτι καὶ ὑμέτερον συμφέρον εἶναι καὶ τῇ ἡμετέρᾳ οἰκογενεῖᾳ πρέπον τὸ νὰ δεχθῇ ὁ υἱὸς σας ἤδη τὴν ὑποψηφιότητα. Ἐνούμενος μετὰ τοῦ ἀξιολόγου σὶρ Ἰωάννου Οὐολστογγόλμ, θέλει ἐπιτύχει καὶ οὕτω πως θέλουσιν ὑποσχελισθῇ δύο σημαντικοὶ τόροις. Ὅταν εἶπον ὅτι ὁ λόρδος Ταβίστον ἤτοιμαζέτο ν' ἀπέλθῃ εἰς Κανταβριγίαν καὶ μετὰ ταῦτα νὰ περιηγηθῇ ἐπὶ δύο ἢ τρία ἔτη, ὁ λόρδος Σχρεουσβυρὺ ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἀντιτίτειν εἰς τὸ σχέδιον τοῦτο, ὅτι ὁ λόρδος Τάβιστον ἀρκεῖ ἅπαξ μόνον νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὴν ἐκλογὴν, ὅτι θέλουσι τὸν συνοδεύσει τότε πολλοὶ εὐπατρίδαι καὶ ἄλλοι· οὐκ ὀλίγοι ἔφιπποι ἐκ τῆς πόλεως καὶ ὅτι αἱ περὶ τούτου δαπάναι μὴδὲν ἢ μικρόταται ἔσονται. Ὁ λόρδος Σχρεουσβυρὺ, πλὴν τούτων, ἐπεφόρτισέ με νὰ σᾶς εἶπω ὅτι, ἂν συγκατανεύητε εἰς ταῦτα, ὡς δὲν ἀμφισβᾷλλει, ζητεῖ τὴν ἀδειάν σας νὰ παρουσιάσῃ διὰ μόνην τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς τὸν υἱὸν σας ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ λόρδου Ῥῶσσελ, ὄνομα ὅπερ προσκτιῆσεται αὐτῷ δεκακισχιλίας ψήφους περιπλέον, ἂν τοσοῦται ἦναι οἱ ἐν τῇ κομητείᾳ ἐλεύθεροὶ γαισκτημόνες.»

Πόσα δαλεάσματα διὰ τὴν συζυγικὴν καὶ μητρικὴν στοργὴν καὶ ὑψηλοφροσύνην τῆς Λαδὺ Ῥῶσσελ!

(Ἐπεται τὸ τέλος.)

ARMENIA.

Τὸ ὄνομα *Armenia* πάντες ἤκουσαν ἀναφερόμενον ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Γραφῶν, καὶ ὑπὸ τινων πολιτικῶν συγγραφέων ἐν τοῖς γυμνασίοις.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι οἱ πλείστοι ἀγνοοῦσι τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀρμενίας, τινὲς δὲ πάλιν οὐδὲ ἀναγνώσεως κρίνουσιν αὐτὴν ἀξίαν, ἐνῶ ἀπ' ἐναντίας, καθ' ὅλας αὐτῶν τὰς λεπτομερείας, σπουδάζουσι τὰς ἱστορίας τῶν μεγάλων κρατῶν Συρίας καὶ Περσίας. Καθ' ἡμᾶς δύο τινα τούτου ὑπάρχουσιν αἰτία. Τὸ πρῶτον — τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, τὰ μεγάλα καὶ ὑψηλὰ πάντοτε ἐπιδιώκον, οὐδόλως ἢ καὶ σπανίως συγκατατίθεται νὰ ἐπισχολήσῃ, οὕτως